

TRẬN LŨ QUÉT HIỂM THẤY TRÊN LƯU VỰC SUỐI TRÁT Ở HOÀNG LIÊN SƠN

KS. CHU LÂM HÀN
Đại KTTV Hoàng Liên Sơn

Từ đêm 29 đến rạng sáng ngày 30/VI/1988, trận lũ quét chưa từng có xảy ra ở lưu vực Suối Trát, huyện Bảo Thắng - Hoàng Liên Sơn. Trận lũ đã được điều tra thực địa.

Khu vực xảy ra lũ quét có địa hình cao và dốc, ở xã Phú Nhuận, Tầng Loong, độ cao trung bình 500 - 1000m, xung quanh là đồi núi có độ dốc lớn 40 - 50 độ bao bọc, sau đó thấp dần về phía Xuân Giao, Gia Phú có độ cao từ 200 - 500m. Ngòi Trát là một con suối nhỏ bắt nguồn trên đỉnh núi cao 2183m tại xã Suối Thầu chảy theo hướng tây nam - đông bắc đổ vào sông Thao, đáy ngòi rất dốc, chỉ tính từ Suối Thầu đến Gia Phú khoảng 15 km đã chênh lệch độ cao tới 1600m. Rừng ở đây hầu như bị phá hủy hoàn toàn, phần lớn là núi đồi trọc trụi, hoặc lác đác còn sót lại vài cánh rừng nhỏ bao gồm các loại tre nứa và cây bụi mọc thưa không đáng kể.

Ngoài ra, ở hai xã Xuân Giao, Tầng Loong còn là khu công nghiệp tuyến quặng lớn đang trong quá trình thi công, khối lượng đất đá san gạt khá đồ sộ Riêng xã Xuân Giao, đã có tới 4 đường sắt, 2 đường bộ đi qua, làm cho mặt bằng tự nhiên bị cây xói ngồn ngang, nhiều đoạn suối bị đất đá xô xuống, do đó chế độ dòng chảy bị thay đổi đột ngột. Vì vậy, khi mưa lớn kéo dài lượng nước từ các sườn núi cao trọc trụi ào ạt tràn xuống, lại bị tắc ứ dễ sinh ra lũ quét rất nguy hiểm.

Trong hai ngày 29 và 30/VI/1988, miền Bắc nước ta chịu ảnh hưởng của dải áp thấp có tâm ở Bắc Bộ, kết hợp với áp cao phó nhiệt đới lấn về phía tây, gây ra mưa rào và dông ở nhiều nơi, vùng núi phía bắc có mưa vừa đến mưa to. Trên địa phận Hoàng Liên Sơn các nơi đều có mưa, lượng mưa phổ biến 15 - 30mm. Riêng khu vực thị xã Lào Cai kéo dài đến Phú Nhuận có lượng mưa 140 - 200mm. Đặc biệt từ 19h ngày 29 đến 2h ngày 30/VI mưa rất mạnh, chỉ trong khoảng 5h tại điểm mưa Xuân Giao đã đo được 95mm, cường độ trung bình trên 18mm/h. Với cường độ mưa cực lớn, thêm vào trước đó ở khu vực này từ ngày 23 - 28/VI đều có mưa, mặt đất thường xuyên có độ ẩm cao và mềm nhão, khi mưa lớn tạo điều kiện đất đá xô xuống lòng suối càng nhanh, làm cho dòng chảy bị tắc nghẽn, nhất là khi cây đa to đường kính gần 2m đang lao vun vút trôi đi thì bị chặn đứng lại tại ngầm xi măng xã Xuân Giao, nước Ngòi Trát dâng lên trông thấy được, đỉnh lũ xuất hiện vào lúc 1h, với biên độ lũ trong 6 giờ tới 5m; tại con suối rất nhỏ ở Khe Bàng xã Gia Phú biên độ cũng lên trên 2m.

Cùng với lũ, mưa lớn ở Xuân Giao còn kèm theo dông sét, đánh gãy sập 4 cột điện thoại, hệ thống thông tin bị tê liệt.

Khi điều tra nhân dân thông qua các cụ cao tuổi sống lâu năm ở địa phương thì đây là cơn lũ chưa từng có ở khu vực này. Lũ to trên địa hình dốc tốc độ dòng chảy lớn dễ dàng cuốn đi mọi vật hai bên bờ suối, nguy hiểm hơn lũ lại xảy ra trong đêm tối, nhiều hiện tượng đau lòng đã diễn ra.

Như vậy chỉ trong 6 giờ cơn lũ quét khủng khiếp xảy ra ở 4 xã Gia Phú Xuân Giao, Tăng Loỏng, Phú Nhuận đã làm:

- 8 người chết
- 37,6 ha ruộng bị vùi lấp
- 38,7 ha lúa, ngô, đậu tương đến kỳ thu hoạch bị mất trắng
- 18 ha lúa nương bị sạt lở không canh tác được.
- 9768 kg mạ bị trôi.
- 15 km nương phai bị san bằng
- 6 công trình thủy lợi bị phá hủy
- 22,5 ha ao cá bị tràn ngập
- 7 ngôi nhà gỗ bị cuốn trôi
- 63 ngôi nhà bị ngập
- 12 tấn thóc bị mất
- 4 con trâu và 34 con lợn bị dòng nước cuốn đi, hàng vạn viên gạch ngói bị hỏng v.v. Số tài sản bị mất trị giá tới 41 triệu đồng.

Qua trận lũ này ta càng thấy rõ hơn tác hại nghiêm trọng của nạn phá rừng bừa bãi, việc khai thác vàng vô tổ chức trên hầu hết các sông suối ở Hoàng Liên Sơn, làm cho lòng suối ngày càng cạn đi, chế độ thủy văn bị biến đổi thất thường, khi mưa lớn lũ quét dễ dàng xảy ra, khi mưa ít hoặc không mưa thì hạn hán nặng nề phát sinh trên diện rộng.

Đề hậu chế những tác hại của thiên tai, một trong những nhiệm vụ cấp bách của các cấp, các ngành nhất là ngành Nông - Lâm nghiệp cho đến mỗi người dân ở Hoàng Liên Sơn là phải tích cực trồng rừng, bảo vệ rừng và khai thác rừng phải đi đôi với việc tái sinh rừng. Muốn vậy, trước hết cần thường xuyên chủ động có kế hoạch cung cấp chất đốt cho mọi thành viên trong xã hội; khuyến khích nhân dân phát triển vườn rừng, tự túc một phần củi đun và gỗ làm nhà, đồng thời rút kinh nghiệm thực hiện việc giao đất giao rừng cho người lao động một cách có hiệu quả quản lý chặt chẽ và tổ chức tốt lực lượng khai thác vùng, thực hiện việc định canh định cư tiến tới việc quy hoạch đất đồi lâm nương rẫy cho từng địa phương, và có biện pháp cương quyết xử lý thật nghiêm những ai cố tình làm cháy rừng, chặt phá rừng, nhất là các khu rừng đầu nguồn. Chỉ có trên cơ sở đó mới có thể hy vọng những dãy đồi núi trọc bạt ngàn ở Hoàng Liên Sơn sẽ dần dần được phủ xanh, hệ thống sông ngòi sẽ giữ được trạng thái tự nhiên của nó và chắc rằng tác hại do lũ lụt sẽ ngày càng giảm bớt đi nhiều.